

Universal Declaration of Human Rights - Kanuri, Central

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Hakkiwa Adamganabe Dunya Ngaro Wowurtəgənama

Katiwu Kura

Adamgana woso kalkal ye kamanzəga nəmngalwo hakkiwa-a nambe-a kənzambibelan kozənyi ye.

Lardəwa Tawakkata Dunyabedə hakkiwa adamganabe ndubesoga haptaa-a nzətkawo-a nzəliwo-asoro tarai cizə dazəna. Tarai cizə datənzə adə Tawakam Lardəwa Tawakkata Dunyabebe duwo nəmka ummawa dunyabebe suro hakkiwa adamganabe-a kuru suro daraja-a nəmngalwo-a ummabe yitawatsəgənadəben culuwo.

Suro Hakkiwa Adamganabe Dunya Ngaro Wowurtəgənadəben Lardəwa Tawakkata Dunyabedəye futu kəskelan asutinro hakkiwa duwo kam wosoro kalkalro kartaa adəga bayangono.

Hakkiwa anyi nyiro kartaa.

Sandi anyi hakkiwanəm

Sandiga tigənəmro fatkəgəne. Banane sandiga hapkəgəne ye liwe ye kəlanəm-a ummawa amanəm gade gapsəna-asoro.

Yitagattəgə

Adəgaima tada adamganabebe nəmngalwonzə kambaata adə-a nəmnduasoo kalkalnzə-a hakkiwanzə Alanjo-ada shima ferno nəmka-mbe-a jirebe-a nəlefəbe-aro dunya ngason asutəna,

Adəgaima hakkiwa adamganabero cistəgə ba-a fallaktə-abe sawowuro kəndowa halye kurzənyi waazə hangal adamganabero karega rozəgəna, kuru dunya duwo suron adamganasoye tamtam hakkinza manabe-a nzasarabe-a kuru nambe duwo dalil baaro citə-a jero-abadə shima awo talaawaye təmazana woro warmowotə,

Adəgaima awo məradətənadə susu adamganaga dunon təkəkə nəmzaləm-a njokuno-a kəriwutəbedəro howum maibeye hakkiwanzaga səliwodəma,

Adəgaima awo məradətənadə tawaa-a nəmka-ma indikate lardəwaben haptaadəma,

Adəgaima ummawa Lardəwa Tawakkata Dunyabeye suro Tawakamdəben kamburshenza kəla hakkiwa adamganaben nanazaana, kəla daraja-a nəmngalwo-a adamganabe-a kəla kamu-a kwa-a hakkinza kalkal-aben kasadə gozana tamtam-a kəndəga ngəla-a hapsaa nambe gayaga fandoro,

Adəgaima Lardəwa Memba Kaapkadəbe woso wadəga gozana, tawaa Lardəwa Tawakkata Dunybemben, daaraja ndubeso haptaa-a hakkiwa adamganabe-a nambe gaya lajiptə-a galtəro,

Adəgaima wadə adəga yitagattəgə nankaro hakkiwa-a nambe anyi-a asutadə awoye gaya linta,

Adə Nankaro

Samno Kura Dunyabedəye

Hakkiwa Adamganabe

Dunya Ngaro Wowurtəgəna Adəga

warmazəgə

shima mizan ummawa-a lardəwa-a duksoye yitagattəgəbe wo, daji daryenzədə ndu-a nduana-aso fellawan kunten, Wowur adəga karəgən roza, ndusoro yikkəlio-a ilmutəgə-an hakkiwa-a nambe anyi-abe nəmgayanza haptaro, suro lardəbe-a indikate lardəwabe-ason ndusoye kalkalro asuzə lajipsə, suro ummawa Lardəwa Memba Karapkadəbe-a suro ummawa gade sədiyanzalan dawuna-ason.

Babu 1

Adamgana woso kambe katambo ye daraja-a hakkiwa-ason kalkalye. Hankal-a nazaru-asoro kəzəpkə ye suro hal nəmharamiben kamazasoga letaiyin ye.

Babu 2

Hakkiwa-a nambe a suro Wowur adəben dəganadə ndu-a nduana-aso kartaa, gayirtə futubibema baaro, gayirta alama jilibeso, kadigəbeso, alagəbeso, təlambeso, adinbeso, siyasabeso au rayiwu, lardə gade au kaduwu gade, kənganti, tambo au awowa laa gade anyiga samunzəna.

Anyibe ngawoman nduma kəla siyasaben kal, kəntəwoben kal au daraja dunyalabe sawawuro kal kərye au lardə kamdə dəganabe sawawuro gayirtinba. Lardə shi gultənama adə kərmai kəlanzəben karga, amanaro musko lardə gadeben karga, kəlanzəlangənyi karga au sədiya kaidawa kəntəwobe laan karga yaye kal.

Babu 3

Ndu yaye hakkinzə kəla ronzə-a nəmkambenzə-a nəlefa kəlanzə-aben mbeji.

Babu 4

Nduma kənji au kaliyaro təgandinba, nəmkənjiro gərtə-a kənji lado-aso awostə ye daptə ye.

Babu 5

Nduma njokunoso, nəmkələdoso, shimaso, azawaso, gənatəginba.

Babu 6

Ndu yaye hakkinzə ndaran yaye shiga kamro asutabe mbeji fuwu howumbelan.

Babu 7

Nduso fuwu howumben kalkal ye kuru gayirta baaro howumye sandiga səliwin ye. Nduso hakkinzə nzəliwobe mbeji gayirtalan fallaktə Wowur adəbe sawawuro-a kəla lan laa gade gayirtadə nankaro waazəna-alan.

Babu 8

Ndu yaye hakkinzə səlwu sandəna mataabe mbeji shara rakkata lardəbelan kəla hakkinzə gaya linta dusturye au howumye shiro cina namtənaben.

Babu 9

Nduma dalil baaro kəntaso, jeroso, lardən dutaso ba.

Babu 10

Ndu yaye hakkinzā futu mārādāzānaro shiga shara naptā kālanzābe walama baa ye jireā yebe kārāntabe mbeji kāla hakkinzā-a kaidawanzā-a kuru awowa gade shara zāgānyi-a tawattaaben.

Babu 11

1. Ndu yaye ngawo ayawu sādānaben angārdā hakkinzā kawu shiro fuwu sharaben ngawo sāliwo mārādātāna shiro sādānaben ayawunzāga tawatsaginro.

2. Nduma kāla awo abima gānyiben ayawuro tātāinba futubin waano yaye ayawudā ayawuro walzānyiga, sādiya howum lardāben au indikate lardāwaben, sa ayawu adā tādānaladān. Biya gānatāginro walwono yaye ayawu sadān tādānadāga kozāna gānatāginba.

Babu 12

Ndu kāla baaro wujirwa kālanzābema, yalwanzābema, au lamar lenām-arenzābemaro ci tākinba, biya kāla nāmkanzā-a darājanzā-abe nankaro fītānatinba. Ndu yaye hakkinzā howumye shiga nzālifobe mbeji kāla dalil baaro wujirwanzāro ci nzākkō-a fītānatā-aben.

Babu 13

1. Ndu yaye hakkinzā famno-a fato gar-abe mbeji suro dārināmkālle lardā ndasoben yaye.

2. Ndu yaye hakkinzā lardābi yaye luwum koltābe mbeji, lardā kaanzān kunte, kuru lardānzāro waltaabe ye mbeji.

Babu 14

1. Ndu yaye hakkinzā lardāwa gaden nafaka nzālīwo kālanzābe nankaro mata-a fando-abe mbeji.

2. Hakki adā ayawuwa gade siyāsāa letānyi au bigāwa gade nya-a kasadā-a Lardāwa Tawakkata Dunyabea kāla kālzanīro fāidatinba.

Babu 15

1. Ndu yaye hakkinzā nāmkan lardābenzā mbeji.

2. Nduma dalil baaro nāmkan lardābenzā adāga daptinba ye hakkinzā duwo nāmkan lardābenzā faltābe yega daptinba.

Babu 16

1. Kamuwa-a kongawa-a wuraata angalla woso, kalangi abibema baaro jilibema, lardābema, au adin gadebema, hakkinzā nyiā kāndobe-a yal fandobe-aso mbeji. Sa nyiga kāndobelan sandi indiso hakkinzā kalkal kuru adāgaima sa gadetābe ishiya ye.

2. Nyiyadā sai kasada sandi indi kamudā-a kwadā-abe mbejilan duwo tādīn.

3. Kāndāga kamun kwanbedā shima badiyaram mārādāgata gaya ummabe wo kuru sandiga kāndāgaram-a kārīye-ason sālifodā hakkinzā.

Babu 17

1. Ndu yaye runzālaro razāgā gantodā hakkinzā kuru adāgaima shi-a am-a kāltām gantodā ye.

2. Nduma dalil baaro razāgānzāga firtinba.

Babu 18

Ndu yaye hakkinzā nazaru kǎndobe-a tawakarbe-a adinbe-a mbeji, suro hakki adāben nambe adinnzā au nzasaranzā faltābe-a nambe shi tilonzā au suro jamuwubelan fetero au ashirlan adinzā au nzasaranzā yikkālio-a kǎndo-a abuttā-a lajiptā-alan tartaabe mbeji.

Babu 19

Ndu yaye hakkinzā rayiwu-a bayan kǎndo-abe mbeji, suro hakki adāben nambe rayiwunzā kalma baaro bayanjin kuru shilan nzāra majin ye sāmoyin ye kuru hawarazāgin futu hawarbe jilibin yaye kǎlangai baaro.

Babu 20

- 1. Ndu yaye hakkinzā suro nǎlefaben samno sapta-a maamala kǎndo-abe mbeji.*
- 2. Nduma dunon karapka kasatsānyiro nzākko ba.*

Babu 21

- 1. Ndu yaye hakkinzā suro gumnati lardānzābero ci nzākobe mbeji, shi kǎlanzā au wokkilnzā futu kalkallan kartānamben.*
- 2. Ndu yaye hakkinzā suro lardānzāben jamaro tunotobe mbeji.*
- 3. Kasada jamabedā shima fǎrtā kǎntāwo gumnatibero walzā, kasada adā suro karno gondua ye jirebe ye lardā kǎpson ndu-a nduana-asoye sādīn ye kuru kuriya suro ashirlan au ashirga samunzānalan tādīnbēlan bayantā.*

Babu 22

Ndu yaye kǎla shi memba ummabedān, hakkinzā nzāliwo-a asutā-abe mbeji, kasadā lardābembēn au tawaa indikate lardāwabembēn futu fasal-a nyama-a lardādābe lǎgatarro, razāgā-a nāmkanzā-a tǎgalisā baaro yita fuwutāgā.

Babu 23

- 1. Ndu yaye hakkinzā cida kǎndobe mbeji, cida sǎragāna karzā kǎndo-a futu kaida sandānalan kǎndo-a kurumason kaidu cida babelan shiga nzātakawo-a.*
- 2. Ndu yaye, gayirtā futubibema baaro, hakkinzā cida sādāna lǎgatarro shiga alutābe mbeji.*
- 3. Ndu yaye cidama sādīnga hakkinzā awo alutāginmadā shi-a yalwanzā-a futu darajanza nāmadamganabe lǎgatarro sandiga cittānnama alutāgābe mbeji kuru nzāra yaye nasha laa jamaro nafaka kǎnjobēlan mbejiga diwījinba.*
- 4. Ndu yaye hakkinzā karapka cidawube koktabe au kǎlanzā nzākkobe mbeji tamtam kǎlanzābe nzāliwo nankaro.*

Babu 24

Ndu yaye hakkinzā tusu-a kundushi kǎndo-abe mbeji, loktu cidabe angalbe kurzāna-a batalla biyaa-a kunten.

Babu 25

- 1. Ndu yaye hakkinzā futu kalkalro mǎradātānaro kǎndāgābe nǎlefā-a kǎndāga kǎji shi kǎlanzā-a yalwanzā-abe mbeji, hatta kǎmbu-a kǎnza-a kazāmu-a fātō-a, kurun-a awowa gade tamtambe mǎradātānan kunten-a, kuru hakkinzā shiga nzātkawobe mbeji wanee cidaba laa, kundondi laa, nāmmaskin laa, nāmkanba laa, ngāli kurwu laa au kǎndāgaram kun-balinbe laaye shiro kǎnteri cuwutoga.*
- 2. Ya kǎndewu-a tada tiwal-aso ngālaro cistāgā mǎradāzana. Duli dukso, nyiyaa au nyiya baalan katambo yaye sālīwo fāndodā hakkinza.*

Babu 26

1. Ndu yaye hakkinzā shiro ilmu kǎnjobe mbeji. Ilmu gultāna adā de sulro tin, gananzā yaye ilmu badiyarambe-a fuwunzābe mǎradātāna-a. Ilmu badiyarambe gultāna adā kǎnjonzādā mburo walzāna. Ilmu nzundube-a shanabe-adā ndarason mbeji ye tǎwandin yero tādā kuru adāgaima ilmu sandin fuwunbedā ye ndusoye sǎwandā kǎrajinro walzā natāgāye suwudiya.
2. Ilmudā nǎmkam kamilga garta-a dunoatā hakkiwa adamganabe-a nambenzā-a nganzazāro walzā. Asutu-a kanadi-a nǎmkam-a indikate lardāwaben fuwuzāgin. Nǎmgade jilibe au adinbe baro sǎdin, kuru lardāwa Tawakkata Dunyabeye cidanzā nǎlefa rotabedāga yitafuwuzāgin.
3. Yaso Awasoye hakkinza burwoza jili ilmube mǎradāzana karza dulinzaro gultāgābe mbeji.

Babu 27

1. Ndu yaye hakkinzā kal baaro lamarwa adabe jamabelan gaam luwobe mbeji, adawadān tamtam fantā-a yasan ngalwotāgānzāro kǎla nzākkō-a kuru faidanzān riwa fando-a.
2. Ndu yaye hakkinzā nzāliwobe mbeji kǎla lamar bǎrzām-a kǎla ro-aben cida nasha kimiyaben kal, ruwoben kal au muskon tandoben kal shima kunkunzā sutuluiya.

Babu 28

Ndu yaye hakkinzā howum duwo hakkiwa-a nambe-a suro Wowur adāben dāganadāga yita bayanzāginma gantobe mbeji.

Babu 29

1. Ndu yaye cida jama suron dāgana sandi baslan nǎmkamnzā kaima baaro yitafuwuzāgin adābe kǎndobe mbeji.
2. Suro hakkiwanzā-a nambenzā-a yitagatsāginben, ndu yaye kǎlangai howumye gānazānaro dazāgin tǎganasmaro dalil hakkiwa-a nambe-a jama gade gapsanadābe asutā darajatā-a mǎradāwa lamarwa bǎrzāmbe-a kaida suro jamaben kǎndāgābe-a suro naptāram demokǎradiyaben nǎlefa fando-a.
3. Hakkiwa-a nambe-a anyi futubiman dalil Lardāwa Tawakkata Dunyabeye ferzānadān nguron dalihwa gadero faidatinba.

Babu 30

Abima suro Wowur adāben fasaranzā lardāro, samnaro au kamro kartaaro tǎnyi, amari hakki abima kǎndobe au nya laa nganzatābe kǎla hakkiwa-a nambe-a suro adālan dāganadāben bannaro fasartānyi ye tǎnyi ye.
